

התמידין קודמין למוספין (זבחים פט-צ)

גליון 477

איתא במשנה בריש דף פט. כל התדיר מחבירו קודם את חבירו. התמידין קודמין למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח, מוספי ר"ח קודמין למוספי ר"ה שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה. ופירש"י (בד"ה מלבד עולת הבקר) העשויה כבר משמע, אלמא תמידין קדמי למוספין. ובגמ', מנא לן, מנא לן? כדקאמר טעמא מלבד עולת הבקר. דילמא תמידין הן דקדמו למוספין משום דתדירי, מוספין למוספין מנ"ל. ופירש"י (בד"ה משום דתדירי) דתמיד בכל יום הילכך חשיב תדירתא דידיה. במשנה מבואר דהמקור לדין הקדימה של התמיד הוא מהפסוק מלבד עולת הבקר וכו'. וצ"ב איפה כתוב בפסוק שהטעם להקדמתו הוא משום שהוא תדיר. וכשהגמ' מקשה מנ"ל, כתוב ברש"י שאין כוונת הגמ' להקשות מנ"ל דהטעם הוא משום תדיר אלא זה מובן שהטעם הוא משום תדיר רק שקשה מנין שכל תדיר קודם, דדילמא דוקא תדירות התמיד שהיא בכל יום היא סיבה להקדימה אבל תדיר פחות מנ"ל. במסקנת הגמ', אליבא דאביי מגופה דקרא (נלמד שכל תדיר קודם וא"צ ללמוד מפסוק אחר) אם כן לימא קרא מלבד עולת הבקר ותשתוק, אשר לעולת התמיד ל"ל, למימר דהך דתדירא תיקדום. ופירש"י פשיטא דעולת הבקר עולת התמיד היא אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדימו דמשום היא גופא ל"ל לפרושי טעמא, עכ"ל. מייתור הלשון בפסוק נלמד שאין זה רק דין בתמיד שהוא קודם כי הוא תדיר אלא הוא דין כללי שכל תדיר קודם אפי' אם אינו תדיר כמו התמיד. אבל גם לולא הייתור היינו יודעים שתמיד קודם כי הוא תדיר, וקשה כנ"ל מנין זאת. איפה כתוב הטעם של תדיר לולא הייתור. גם ברש"י בכרכות (דף נא:) כתב (בד"ה מלבד וכו') וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירא למילף דבשביל שהוא תמיד הקדימה הכתוב ומכאן אתה למד לכל התמידין. והיינו דמהייתור נלמד דתדיר קודם. אבל בסוגיין מבואר דגם לולא הייתור היינו יודעים שקדימת התמיד עצמה היא משום תדיר, וקשה כנ"ל. וכן הקשה בשיעורי רבנו משולם דוד הלוי דמשיגרת לישנא דמתניתין משמע דגם הא דתמידין קודמין למוספין הוא משום דתדירי ומפשטיה דקרא דמלבד עולת הבקר ילפינן לדינא דתדיר קודם. וצ"ע איך ילפינן כן, הא י"ל דקרא קאמר רק דינא בעלמא דתמיד קודם למוסף, ואיך מפיק מינה כללא דתדיר קודם. ואע"ג דלתירוצא דאביי אין זה קשה דהא קאמר דמיתורא דקרא ילפינן כן מ"מ מקושיית הגמ' מוכח דהוה פשיטא לן דקדימת התמיד משום תדירות. ולר' אילעא כך הוא גם למסקנה וצ"ע, עכ"ד.

וע"כ י"ל דגם לולא הייתור, עצם זה שכתוב שהתמיד קודם מורה שהטעם הוא מחמת שהוא תמיד שזהו מעלתו וחשיבותו שהוא תמיד בכל יום. רק דהו"א דהמעלה של תדיר הוא רק בתמיד שיש לו תדירות של כל הזמן אבל תדיר אחר לא. וע"י הריבוי ילפינן לשאר התדירים דכל שיש לו מעלת תדיר קודם אפילו אם התדירות היא פעם בשבוע או פעם בחודש.

והנה בפירוש המשניות של הרמב"ם כתב פירוש תדיר תרגום תמיד דתירא וכו'. ולכאורה הרמב"ם בא לבאר שתדיר פירושו תמיד אבל אפשר לומר שהרמב"ם בא לבאר לא רק פירוש המילה תדיר שפירושו תמיד אלא שהשם תמיד במהותו הוא קרבן תדיר. ולפי"ז מובן כהנ"ל שמעצם הפסוק עוד לפני הייתור כתוב שהקרבן שנקרא תמיד קודם כי הוא תמיד שזהו שמו שהוא קרבן תדיר. רק דהו"א שרק תדיר כזה קודם וע"כ בעינן ליייתור בפסוק ללמד שכל תדיר קודם. וכן כתב בדביר הקודש (עמ' רעג) דאתי הרמב"ם לחדש דדין קדימה דתמידין הוא משום דדין תדיר דידהו הוא בעצם החיוב, דתורה קבעה את שם הקרבן לקרבן תדיר ומכיון שכן עליו לקדום דהלא בעצם הקרבן איכא שם תדיר, עכ"ל. והוא כתב כן כדי ליישב מה דהו"א לחלק בין תדיר דתמיד לתדיר פחות. ועל זה כתב דהו"א דרק תדיר כזה שהוא בעצם שם הקרבן יקדום אבל תדיר אחר לא. אבל לדברינו מבואר ברמב"ם יסוד הדין של קדימת התמיד שהוא משום שהוא נקרא תדיר.

והנה בתוס' (בד"ה שנאמר וכו') הקשו דבפרק תמיד נשחט (פסחים נח) אמרינן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד שנאמר העולה עולה ראשונה, ל"ל תיפוק לי מהכא. ותירצו דקרא דהעולה להקדמת הקטרה וקרא דהכא להקדמת שחיטה. ועוד תירצו דמשם ילפינן עיכובא, דמהדין של משנתנו משמע שאינו לעיכובא. והקשה בקובץ שיעורים (פסחים אות רד) על התירוץ הראשון למה בעינן שני פסוקים לדם ולהקטרה דאי תדיר קודם אז תדיר קודם גם לגבי הקטרת הקרבן.

ובנתיבות הקודש כתב דלולא דברי התוס' היה אומר דהכא דאמרינן כל התדיר מחבירו קודם אין זה דין בריצוי הקרבן אלא דין הוא בכל המצות דתדיר קודם אבל בדיעבד אינו מעכב אבל הא דאמרינן שם שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר זהו דין בריצוי הקרבן דכך הוא הרצאת הקרבן שלא יהא דבר קודם לתמיד ואף בדיעבד לא יתרצה. ואע"פ שכתבו התוס' בפסחים נח: שבדיעבד הקרבן כשר גם לפני התמיד אבל עדיין חסר בריצוי הקרבן שלא נעשה כדין (כמו שמבואר בזבחים דף ו' שאם הקריב ולא סמך כיפר ולא כיפר דלמרות שהסמיכה אינה מעכבת אבל חסר בריצוי.

ולפי"ז באמת הווי שני דינים, דין קדימה שאינה מעכבת, ודין נוסף שהתמיד הוא ראשון למזבח. ובקהלות יעקב (פסחים סי' מו אות ב) כתב על קושיית הקו"ש די"ל דדין הקטרת התמיד אינו מצד מצות קרבן התמיד שהוא חובת היום דחובת היום כבר קיים בזריקת הדם, וחיובא דהקטרתו הוא מפאת שהוא קרבן וכל עולה צריכה הקטרה ולא שאני תמיד משאר עולות שמצוותן להקטירם. ולפי"ז אין הקטרת התמיד מצוה תדירית יותר משאר קרבנות שכולן מצוה אחת הם רק שהיא הקטרה של קרבן שהוא תדיר ואפשר דענין תדיר הוא בשני מצות. ולכן צריך פסוק נוסף ללמד שגם הקטרת התמיד קודמת. לפי הקה"י גם הדין של ההקטרה הוא מדין תדיר וכדמשמע מתוס' אבל לפי הנתיבות קודש הוא מדין אחר מצד ריצוי הקרבנות. ובחזון איש (קדשים מנחות סי' לג אות י') כתב דבתמיד יש שני דינים, דין קדימה של תדיר וזה לענין עשיית הדם ובכלל זה הקדמת ההקטרה דתדיר קדם לכל המצות וכו' אבל הוסיפה התורה העולה הראשונה לקבוע מצוה מיוחדת שהתמיד הוא ראשון על המערכה ולא מצד קדימה אלא מצוה קבועה, ולכן אפילו אם הקדים ושחט אחר קודם צריך למרס בדם ושוחט התמיד וזורקו ומקטירו כי הקטרת התמיד היא ראשונה, עכ"ל. הרי שלמד למעשה כעין המהלך של הנתיבות הקודש דבאמת הווי שני דינים דין אחד של קדימה מצד תדיר ודין נוסף שהקטרת התמיד היא הראשונה על המערכה. וכן כתב בחי' רבי שמואל (פסחים נח: אות קסח) דס"ל לתוס' דבקרבות הווי זה דין מיוחד בסדר הקרבה, ולהכי צריך קרא מיוחד להקטרה.

והנה במקדש דוד (סי' ט) כתב ליישב קושיית התוס' אמאי איצטריך קרא דהעולה ראשונה, דמדין תדיר קודם אם רוצים לעשות שניהם כאחד שפיר דמי וליכא דין שצריך דוקא לעשות התדיר קודם אלא שלא להקדים זה שאינו תדיר. אבל משום העולה ראשונה צריך להקדים התמיד לכל קרבן ואסור להקריב קרבן אחר יחד עם התמיד. אמנם בקובץ שיעורים (פסחים אות רה) הוכיח דאסור להקריב תדיר ושאינו תדיר בבת אחת מהא דאסור להפריש תרומה וביכורים כאחד, עיי"ש.

ובנפש טובה (עמ' דש) כתב דצ"ע אם לדמות הקדמת תרומה לביכורים דכתיב ביה לאו לאחר ועשה להקדים לדין תדיר קודם דאפשר שלא נאמר בו אלא דין שלא לאחרו, עכ"ל. וא"כ יתכן שלמרות שאסור לא להקדים את הביכורים ולהפרישם יחד אבל לגבי הדין של תדיר אולי אין איסור בבת אחת.

והנה בשפת אמת כתב ליישב קושיית התוס' דדין תדיר קודם שייך אם שניהם לפניו אבל אם לא היה כאן כבש לתמיד, מדין תדיר היה אפשר להקדים קרבן אחר משא"כ לאחר שנתחדש מהעולה הראשונה שהתמיד חייב להיות ראשון אז צריכין להמתין עד שיביאו כבש לתמיד. והיינו דבתוספתא (זבחים פ"י ה"ג) כתוב פרים קודמין לאילים ואילים קודמין לכבשים. אימתי בזמן שבאו כאחד אבל הבא ראשון קרב ראשון, הבא אחרון קרב אחרון. ובחזון יחזקאל (חידושים) כתב שבזה מתורצת קושיית התוס' וכדברי השפת אמת.

אמנם בליקוטי הלכות כתב שמוכח מהסוגיא בדף צ"א דלא משגחינן במי שבא לעזרה קודם, דלא נדחה מעלת תדיר או מקודש רק לענין הדברים הנזכרים בתוספתא זו שאינם אלא מצד סברא בעלמא (כגון פר לאיל). ולפי"ז א"א לתרץ כהנ"ל, דלעולם גם לולא העולה ראשונה יש להקדים את התדיר גם בבא אח"כ.